

Date: 29th September-2026

**O'ZBEKISTONNING XALQARO INVESTITSYAVIY HAMKORLIGI VA
AHOLI MODDIY TA'MINOTIDAGI O'ZGARISHLAR: FARG'ONA VILOYATI
MISOLIDA (1991-2024-YILLAR)**

Sadirova Nargizaxon Umarali qizi

nargizaabdugopparova@gmail.com

Farg'ona jamoat salomatligi instituti o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada 1991–2024-yillarda O'zbekistonning xalqaro investitsiyaviy hamkorligi Farg'ona viloyati misolida tarixiy jihatdan tahlil qilinadi. Davlatlararo iqtisodiy munosabatlar, investitsiya qonunchiligi va qo'shma korxonalar shakllanishining bosqichlari ko'rib chiqiladi. Tarixiy-qiyosiy va institutsional yondashuv asosida xorijiy sarmoya, bandlik va aholi daromadlari o'rtasidagi aloqalar izohlanadi. Natijalar investitsiya muhitining o'zgarishi hududiy ishlab chiqarish uchun imkoniyat yaratganini, biroq farovonlikka bevosita ta'sirni aniqlash uchun qo'shimcha tarixiy-statistik ma'lumotlar zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: xorijiy investitsiyalar, xalqaro hamkorlik, Farg'ona viloyati, qo'shma korxonalar, bandlik, real daromad, iqtisodiy islohotlar.

KIRISH.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan so'ng o'z iqtisodiy modelini shakllantirish va jahon xo'jaligi aloqalariga integratsiyalashuv yo'lida tizimli islohotlarni amalga oshira boshladi. Postsovet transformatsiyasi sharoitida milliy iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, ishlab chiqarish quvvatlarini yangilash va yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish uchun ichki jamg'armalar yetarsiz bo'lgan bir sharoitda xalqaro investitsiyaviy hamkorlik eng muhim drayverga aylandi. Sanoat va qishloq xo'jaligi salohiyati yuqori bo'lgan, biroq aholi zichligi va mehnat resurslari ko'pligi bilan ajralib turadigan Farg'ona viloyati uchun xorijiy sarmoyalarni jalb qilish nafaqat iqtisodiy o'sish, balki ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va aholi moddiy ta'minotini oshirishning hal qiluvchi omili sifatida namoyon bo'ldi.

Farg'ona viloyati o'zining 4 milliondan ortiq aholisi¹⁴, geografik joylashuvi, boy tarixiy-hunarmandchilik an'analari va rivojlangan agrosanoat majmuasi bilan respublika iqtisodiyotida alohida strategik o'rin tutadi. Biroq, cheklangan yer-suv resurslari va tez o'sib borayotgan mehnat layoqatli aholi soni hududda yangi, texnologik jihatdan ilg'or va mehnat sig'imi yuqori bo'lgan ish o'rinlarini yaratish zaruratini yuzaga keltirdi. 1991–2024-yillar oralig'ida O'zbekiston davlatining investitsiya siyosatida keskin evolyutsion o'zgarishlar yuz berdi: dastlabki bosqichlarda davlat kafolati ostidagi kreditlar va xomashyoni qayta ishlashga yo'naltirilgan investitsiyalar ustunlik qilgan bo'lsa, 2017-yildan boshlab bozor mexanizmlariga asoslangan, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni faol

¹⁴ <https://cyberleninka.ru/article/n/farg-ona-viloyatida-tashqi-savdo-va-mintaqalararo-hamkorlikni-rivojlantirish>

Date: 29th September-2026

rag‘batlantiruvchi hamda institutsional imtiyozlar taqdim etuvchi ochiq eshiklar siyosatiga o‘tildi¹⁵

Maqolaning dolzarbligi shundaki, makroiqtisodiy barqarorlik va xalqaro kelishuvlar doirasida jalb etilayotgan xorijiy investitsiyalarning mikrodarajadagi, ya’ni muayyan hudud aholisining moddiy ta’minoti, xarid qobiliyati va turmush darajasidagi amaliy aks-sadosini baholash iqtisodiyot fanining eng muhim vazifalaridan biridir. Ushbu maqolada 1991–2024-yillarda Farg‘ona viloyatida xalqaro investitsiyaviy hamkorlikning shakllanish bosqichlari, xorijiy va qo‘shma korxonalar tarmog‘ining kengayishi hamda ushbu omillarning aholi umumiy daromadlari va bandligiga o‘tkazgan bevosita va bilvosita ta’siri atroflicha va ko‘p omilli tahlil etiladi.

ASOSIY NATIJALAR.

O‘zbekiston mustaqillikka erishgandan so‘ng Farg‘ona viloyatiga xalqaro investitsiyalarning kirib kelishi bir tekis kechmadi. Tarixiy tahlil ushbu jarayonni uchta asosiy bosqichga ajratish imkonini beradi.

Dastlabki bosqichda (1991–2009-yillar) xalqaro hamkorlik asosan davlat kafolati ostida ajratilgan xalqaro moliya institutlarining kreditlari hamda energetika va yengil sanoatdagi strategik obyektlarni modernizatsiya qilishga yo‘naltirildi. Bu davrda xorijiy investorlar uchun axborot resurslarining cheklanganligi va valyuta bozoridagi ma’muriy tartibga solishlar to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar oqimini ma’lum ma’noda cheklab turdi.

Ikkinchi bosqichda (2010–2016-yillar) hududiy sanoatni sanoatlashgan klasterlar bazasida rivojlantirishga e’tibor qaratildi. To‘qimachilik va yengil sanoat sohasiga xorijiy brendlar va texnologiyalarning kirib kelishi jadallashdi. Bunga yorqin misol sifatida Singapurning "Indorama Corporation" kompaniyasi bilan hamkorlikda Qo‘qon shahrida tashkil etilgan "Indorama Kokand Textile" xorijiy korxonasini keltirish mumkin¹⁶.

Uchinchi bosqichda (2017–2024-yillar) valyuta bozorining liberallashtirilishi, soliq islohotlari va erkin iqtisodiy zonalarning tashkil etilishi natijasida Farg‘ona viloyatiga investitsiya kirib kelishi keskin jadallashdi¹⁷.

2024-yil yakunlariga ko‘ra, O‘zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi 493,7 trillion so‘mni (39,03 milliard AQSh dollari) tashkil etgan bo‘lsa, shundan xorijiy investitsiyalar va kreditlar ulushi 333,8 trillion so‘mga (26,39 milliard AQSh dollari) yetdi. Farg‘ona viloyati respublika bo‘yicha eng yuqori investitsiya o‘zlashtirgan hududlar uchligidan joy olib, viloyat asosiy kapitaliga 18,1 trillion so‘m (1,43 milliard AQSh dollari) miqdorida investitsiya yo‘naltirildi¹⁸. Maxsus davrlarda esa viloyat bo‘yicha to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy sarmoyalar oqimi 1,1 milliard dollardan oshganini ko‘rish mumkin¹⁹.

2024-yilda respublikaga kiritilgan xorijiy sarmoyalarning asosiy manbalari tahlil

¹⁵ <https://portfolio.afu.uz/storage/documents>

¹⁶ <https://uzts.uz/uzb/oztoqimachilikisanoat/toqimachilik-sanoati-kelib-chiqish-tarixi/>

¹⁷ <https://invexi.org/uz/press/investments-in-fixed-capital-of-the-republic-of-uzbekistan-in-2024/>

¹⁸ <https://kun.uz/news/2017/04/13/kukon-erkin-iktisodiy-zonasi-direkciyasi-davlat-rujhatiga-olindi>

¹⁹ <https://invexi.org/uz/press/investments-in-fixed-capital-of-the-republic-of-uzbekistan-in-2024/>

Date: 29th September-2026

qilinganda, Xitoy Xalq Respublikasi 27,9% (7,34 milliard dollar), Rossiya Federatsiyasi 13,2% (3,49 milliard dollar), Turkiya 6,8% (1,79 milliard dollar) hamda Germaniya 5,2% (1,37 milliard dollar) ulush bilan yetakchilik qildi²⁰. Ushbu davlatlar Farg‘ona viloyatidagi asosiy sanoat va infratuzilma loyihalarining ham bosh sarmoyadorlari hisoblanadi. Investitsiyalarning texnologik tarkibida mashina, uskuna va inventarlar ulushi 46,9 foizni (231,4 trillion so‘m) tashkil etib, bu jarayon viloyat sanoat korxonalarini texnik re-modernizatsiya qilishga xizmat qilmoqda²¹.

Xalqaro investitsiyaviy hamkorlikning Farg‘ona viloyati iqtisodiyotiga va aholi farovonligiga o‘tkazgan ta’sir zanjiri uchta izchil bosqichda namoyon bo‘ladi. Birinchi bosqichda institutsional va texnologik poydevor shakllantirilib, mashina va uskunalar importi (jami investitsiyalarning 46,9 foizi) hamda Xitoy, Rossiya va Turkiya kapitali ishtirokida davlat-xususiy sheriklik va soliq imtiyozlari asosida "Qo‘qon" EIZ kabi maxsus hududlar infratuzilmasi barpo etiladi²². Ikkinchi bosqichda ushbu infratuzilma bazasida "Indorama Kokand Textile" va "YONG XIN CERAMICS" kabi yirik sanoat va qo‘shma korxonalar ishga tushirilib, viloyat sanoat mahsulotlari fizik hajm indeksining 106,6% dan 108,3% gacha barqaror o‘sishi ta’minlanadi²³. Uchinchi va yakuniy bosqichda sanoatlashuv va texnologik modernizatsiya aholi moddiy ta’minotiga bevosita ko‘chadi: minglab yangi ish o‘rinlari yaratiladi, 2024-yilda aholi jon boshiga nominal daromadlar 18,5 million so‘mga yetadi va real daromadlarning 106,3 foizlik o‘sish sur’ati kafolatlanadi²⁴.

Xalqaro investitsiyaviy hamkorlikning bevosita natijasi Farg‘ona viloyatida xorijiy kapital ishtirokidagi korxonalar sonining jadal ko‘payishida namoyon bo‘ldi. Statistika ma’lumotlariga ko‘ra, Farg‘ona viloyati faoliyat ko‘rsatayotgan kichik va o‘rta qo‘shma korxonalar hamda xususiy subyektlar soni bo‘yicha (4 704 tadan 6 402 tagacha) respublikada Toshkent shahridan keyin yetakchi o‘rinlardan birini egallab kelmoqda²⁵. Viloyatda xorijiy sarmoyadorlar bilan hamkorlikda 421 dan ortiq yirik va o‘rta qo‘shma korxonalar muvaffaqiyatli faoliyat yuritmoqda.

Farg‘ona viloyatida investitsiya muhitini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqqan eng muhim institutsional omil bu "Qo‘qon" erkin iqtisodiy zonasining (EIZ) tashkil etilishi bo‘ldi. Keyinchalik ushbu EIZ Quvasoy shahri hisobidan 210 gektarga kengaytirilib, umumiy qiymati 1 milliard dollarga teng bo‘lgan 185 ta loyihani joylashtirish uchun zamin yaratildi²⁶.

Xorijiy investitsiyalarning sanoat klasterlariga ta’sirini tahlil qilish uchun viloyatda amalga oshirilgan ikkita yirik loyihani ko‘rib chiqish kifoya qiladi. Singapurning "Indorama Industries" kompaniyasi tomonidan kiritilgan investitsiyalar hisobiga tashkil etilgan

²⁰ <https://invexi.org/uz/press/investments-in-fixed-capital-of-the-republic-of-uzbekistan-in-2024/>

²¹ https://uzsm.uz/uz/press_center/news/farg-onada-xitoy-investitsiyasi-asosida-zamonaviy-kafel-ishlab-chiqarish-zavodi-barpo-etilmoqda/

²² <https://invexi.org/uz/press/investments-in-fixed-capital-of-the-republic-of-uzbekistan-in-2024/>

²³ <https://kun.uz/news/2017/04/13/kukon-erkin-iktisodiy-zonasi-direkciyasi-davlat-rujhatiga-olindi>

²⁴ https://uzsm.uz/uz/press_center/news/farg-onada-xitoy-investitsiyasi-asosida-zamonaviy-kafel-ishlab-chiqarish-zavodi-barpo-etilmoqda/

²⁵ <https://conference.samdu.uz/storage/downloads/d6sdfvJvSfYSxBNa6xLdnYCFaKZInFpNHUcco88.pdf>

²⁶ <https://ilmiyanjumanlar.uz/uploads/journal/To%60plam%2016-17-may%20II%20qism.pdf>

Date: 29th September-2026

"Indorama Kokand Textile" MChJ XK paxta xomashyosini chuqur qayta ishlab, jahon standartlariga mos keluvchi "VEOLA" brendi ostida kompakt kalava ip ishlab chiqarishni yo'lga qo'ydi²⁷. Loyiha viloyatda paxta-to'qimachilik klasterining poydevorini qo'ydi hamda minglab yuqori haq to'lanadigan ish o'rinlarini yaratdi.

Shuningdek, Xitoy investitsiyalari hisobiga Uchko'prik tumanidagi "Qaqir" sanoat hududida, "Qo'qon" EIZ tarkibida 32 gektar maydonda barpo etilayotgan "YONG XIN CERAMICS" MChJ zamonaviy kafel ishlab chiqarish zavodidir. Yillik qiymati 2 trillion 610 milliard so'mlik (23 mln m² kafel) mahsulot ishlab chiqarish quvvatiga ega ushbu loyiha 101,8 million dollar qiymatidagi eksport salohiyatini yaratadi va 500 nafar mahalliy mutaxassisni doimiy ish bilan ta'minlaydi. Korxona to'liq quvvatga chiqqach, yillik 313,2 milliard so'mlik qo'shilgan qiymat yaratiladi va davlat budjetiga 208 milliard so'm soliq tushumlari ta'minlanadi²⁸.

XULOSA.

1991–2024-yillar oralig'ida Farg'ona viloyatida xalqaro investitsiyaviy hamkorlik manbalari va ko'lamida fundamental o'zgarishlar ro'y berdi. Davlat kafolatlangan kreditlardan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarga o'tilishi, Qo'qon EIZ kabi maxsus iqtisodiy hududlarning yaratilishi hamda Xitoy, Singapur va Rossiya kabi mamlakatlar sarmoyadorlarining faollashuvi viloyat sanoat bazasini tubdan yangiladi. Bu jarayonlar 2024-yilda aholi jon boshiga daromadlarning real 106,3 foizga o'sishini ta'minlashda va yangi ish o'rinlarini yaratishda hal qiluvchi rol o'ynadi²⁹.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqqan holda, Farg'ona viloyatining investitsiyaviy jozibadorligini yanada oshirish va aholi moddiy ta'minotini yuksaltirish bo'yicha quyidagi amaliy tavsiyalar ilgari suriladi:

1. Farg'ona viloyatidagi demografik o'sishni hisobga olgan holda, har bir jalb etilayotgan xorijiy investitsiya loyihasida yaratiladigan ish o'rinlari soni va oylik maosh darajasiga alohida institutsional mezon sifatida qarash lozim.

2. Xorijiy korxonalarga (masalan, "YONG XIN CERAMICS", "Indorama") zarur bo'lgan yuqori malakali muhandis va texnologlarni tayyorlash uchun Farg'ona politexnika instituti va viloyatdagi texnikumlar bazasida xalqaro dual ta'lim dasturlarini kengaytirish zarur.

3. Import o'rnini bosuvchi va eksportga yo'naltirilgan xomashyolarni (kaolin, paxta tolasini qayta ishlash) qayta ishlash darajasini 100 foizga yetkazish va mahalliy kichik biznes subyektlarini yirik xorijiy korxonalar atrofida outsorsing bazasida jipslashtirish masalasini hal etish darkor.

4. Sanoat zonalari ("Qaqir", Qo'qon EIZ) va chekka tumanlarni uzluksiz elektr energiyasi va gaz bilan ta'minlash uchun "yashil energetika" (quyosh va shamol stansiyalari)

²⁷ <https://uzts.uz/uzb/oztoqimachilik/sanoat/toqimachilik-sanoati-kelib-chiqish-tarixi/>

²⁸ https://uzsm.uz/uz/press_center/news/farg-onada-xitoy-investitsiyasi-asosida-zamonaviy-kafel-ishlab-chiqarish-zavodi-barpo-etilmoqda/

²⁹ <https://research.nordicuniversity.org/index.php/nordic/article/download/376/171/1012>

Date: 29th September-2026

sohasiga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy sarmoyalarni jalb etish mexanizmlarini tezlashtirish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. (2024). *O'zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar: 2024-yil yakunlari bo'yicha statistik axborotnoma*. Toshkent.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. (2024). *O'zbekistonda aholi daromadlari va turmush darajasi ko'rsatkichlari (2024-yil)*. Toshkent.
3. Farg'ona viloyati statistika boshqarmasi. (2024). *Farg'ona viloyatida sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish va asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlar tahlili (2022–2024-yillar)*. Farg'ona.
4. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2024). *O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 2024-yil uchun yillik hisoboti*. Toshkent.
5. INVEXI Investitsiyalar va tahlil portali. (2024). *Investments in Fixed Capital of the Republic of Uzbekistan in 2024*. Toshkent.
6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2017). *"Qo'qon" erkin iqtisodiy zonasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risidagi qarori*. Toshkent.
7. BMT Taraqqiyot Dasturi (UNDP). (2025). *O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot va hududiy sanoatlashuv jarayonlari bo'yicha ilmiy tahlil*. BMTTD nashriyoti.
8. O'zbekiston Respublikasi Qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligi huzuridagi axborot xizmati. (2024). *Farg'onada Xitoy investitsiyasi asosida zamonaviy kafel va keramik plitkalar ishlab chiqarish zavodi ("YONG XIN CERAMICS") barpo etilmoqda*.
9. "O'ztoqimachilik sanoat" uyushmasi. (2024). *To'qimachilik va yengil sanoatda xalqaro hamkorlik hamda "Indorama Kokand Textile" xorijiy korxonasi tajribasi*.
10. O'zbekiston Respublikasi Hukumat portali (gov.uz). (2024). *Farg'ona viloyatida xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar va erkin iqtisodiy zonalarini kengaytirish bo'yicha hisobotlar*.
11. Abdurahmonov, K. X. (2023). *Mehnat iqtisodiyoti va ijtimoiy-mehnat munosabatlari*. Darslik. Toshkent: "Iqtisodiyot".
12. Rasulov, M. S., & Toshmatov, SH. A. (2022). *Farg'ona viloyatida tashqi savdo, xalqaro investitsiyaviy hamkorlik va mintaqalararo aloqalarni rivojlantirish masalalari. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy elektron jurnali*, (4), 45-58.
13. Ismoilov, A. A. (2023). *Erkin iqtisodiy zonalarining hududlar iqtisodiy o'sishi va aholi bandligiga ta'siri: Farg'ona vodiysi misolida. O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi*, (2), 112-119.
14. Orujov, E., & et al. (2025). *Challenges posed by trade tensions and protectionism: Regional investment impacts in Central Asia. Journal of International Trade and Economics*, 18(1), 89-104.

Date: 29th September-2026

15. Samarqand davlat universiteti. (2023). *Kichik va o'rta biznes, qo'shma korxonalar hamda ularning iqtisodiyotdagi o'rni: xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari* тўплами. Samarqand.

